یادداشت

کشف قیمت رقابتی برق در بورس انرژی

بهروز احمدی حدید
مدیر دفتر توسعه بازار برق شرکت مدیریت شبکه برق ایران

ورود شرکت‌های خرده‌فروش به معاملات برق سبز به توسعه معاملات در این بازار و تعمیق آن کمک قابل توجهی می‌کند، زیرا از یک‌سو می‌توانند با تجمیع نیاز مصرف مشترکان برق نسبت به پوشش ریسک نوسانات مصرف اقدام کنند و از سوی دیگر با تخصص و تجربه خود نسبت به کشف قیمت رقابتی بازار کمک کنند. در این راستا، از ابتدای راه‌اندازی معاملات سبز در بورس انرژی اقداماتی برای ورود شرکت‌های خرده‌فروش برق به تابلوی سبز و تخصیص برق خریداری شده به مشترکان طرف قرارداد آن‌ها آغاز شد.

در قدم اول معاونت بازار برق ایران برنامه‌ریزی‌های لازم برای ایجاد امکان تخصیص برق خریداری شده توسط شرکت‌های خرده‌فروش در «سامانه معاملات خارج از بازار برق ایران» را بر روی پرتال شرکت مدیریت شبکه طراحی و پیاده‌سازی کرد. با هماهنگی‌های صورت گرفته با بورس انرژی، سازمان انرژی‌های تجدیدپذیر و بهره‌وری انرژی برق و سایر ذی‌نفعان در مهرماه سال جاری، مجوز حضور شرکت‌های خرده‌فروش در تابلوی سبز صادر شد. همچنین بر اساس برنامه‌ریزی‌ها، شرکت‌های خرده‌فروشی می‌توانند میزان برق خریداری شده خود را در زمان‌های تعیین‌شده در سامانه معاملات خارج از بازار شرکت مدیریت شبکه به مصرف‌کنندگان طرف قرارداد خود تخصیص دهند. اطلاعات این مصرف‌کنندگان نیز از طریق سامانه‌های بازار برق برای شرکت‌های مالک شبکه ارسال می‌شود تا برق مصرفی مصرف‌کنندگان در قبوض اعمال شود. تا قبل از صدور مجوز حضور شرکت‌های خرده‌فروش در تابلوی سبز، مشترکان طرف قرارداد که برق مورد نیاز خود را از شرکت خرده‌فروش خریداری می‌کردند، مجبور بودند برق سبز مورد نیاز را شخصاً و به‌صورت مستقیم از بورس انرژی خریداری کنند. با رفع این محدودیت، مصرف‌کنندگان می‌توانند در قالب یک قرارداد واحد، تمامی برق مورد نیاز خود (عادی یا سبز) را به‌صورت یک‌جا از شرکت‌های خرده‌فروش خریداری کنند. در این زمینه و با راه‌اندازی تابلوی معاملات سبز در بورس انرژی، از ابتدای خرداد تا پایان مهرماه سال جاری، مصرف‌کنندگان بالای یک مگاوات مجاز بودند به عنوان خریدار برق در این فضا اقدام به خرید برق مورد نیاز خود کنند. در این مدت بیش از ۱۳۶ میلیون کیلووات ساعت انرژی تولیدی برق نیروگاه‌های تجدیدپذیر با ارزش بیش از ۳۵۰ میلیارد تومان در تابلوی سبز بورس انرژی معامله شده است.

البته ذکر این نکته ضروری است که استقبال شرکت‌های مصرف‌کننده و خرده‌فروشان برق از این روند همچنان ادامه دارد و تعداد معاملات برق در بورس انرژی، در حال افزایش است. به‌طوری که در تاریخ ۲۷ آبان‌ماه سال جاری، بیشترین تعداد معامله برق تجدیدپذیر در یک روز با تعداد ۹۳ معامله در تابلوی برق سبز ثبت شده و تعداد ۷۲ خریدار شامل ۶۳ مصرف‌کننده نهایی و ۹ شرکت خرده‌فروش اقدام به خرید برق سبز کرده‌اند. در این رابطه از تعداد ۹۳ معامله انجام شده، یک معامله در تالار فیزیکی سبز و بقیه معاملات در تابلوی معاملات سلف سبز انجام گرفته است. در این روز بیش از ۷٫۷ میلیون کیلووات ساعت برق تجدیدپذیر با ارزش بیش از ۱۳ میلیارد ریال در تابلوی سبز بورس انرژی معامله شد که این میزان برابر با ۱۰ هزار و ۸۲۶ کیلووات ظرفیت ماهانه است. به نظر می‌رسد ورود شرکت‌های خرده‌فروش برق به معاملات تالارهای سبز برق، یکی از دلایل رشد تعداد معاملات در این تالارها بوده که این موضوع از اهمیت بسزایی برخوردار است. در مجموع می‌توان گفت رونق چنین بازاری به نفع بازیگران اصلی صنعت برق، یعنی نیروگاه‌ها به عنوان تولیدکننده است؛ چراکه سودآوری آن‌ها در چنین بستری با رشد همراه خواهد بود.

با راه‌اندازی بازار خرده‌فروشی آنلاین برق اتفاق خواهد افتاد

افزایش سودسازی «شستا» در زمینه انرژی

محمدرضا محمودپور
روزنامه‌نگار

گزارش

صنعت برق یکی از صنایع استراتژیک در تمام دنیاست و به همین جهت، حفظ توان تولیدی و عملیاتی نیروگاه‌ها در هر کشوری از اهمیت بسزایی برخوردار است. یکی از خواسته‌های اصلی نیروگاه‌داران ایرانی، آزادسازی تدریجی قیمت‌گذاری برق است؛ چراکه آن‌ها به دلیل افزایش هزینه‌های تولید برای ادامه کار، نیاز به سرمایه‌گذاری‌های جدید دارند. وزارت نیرو طرح‌های گوناگونی را برای فروش برق در نظر گرفته که جدیدترین آن، فروش برق به‌صورت آنلاین است. بر این اساس با راه‌اندازی اولین سامانه جامع آنلاین خرید برق کشور، مشترکین برق که مصرف آن‌ها در روز بالای یک مگاوات است، می‌توانند در این سامانه برق مصرفی مجموعه خود را کاملاً آنلاین خریداری کنند. نکته مهم آنکه شرکت سرمایه‌گذاری تأمین‌اجتماعی می‌تواند در این زمینه، نقش مهمی را در تولید انرژی ملی ایفا کند.

یکی از بازیگران قابل‌توجه صنعت برق و نیروگاه‌داری در کشور هلدینگ سرمایه‌گذاری توسعه انرژی تأمین، وابسته به هلدینگ شستاست. در حال حاضر نیروگاه‌های تحت مدیریت این هلدینگ روزانه بیش از ۲۴۰۰ مگاوات برق کشور را تأمین می‌کنند. از سویی شستا برنامه دارد نیروگاه‌های تجدیدپذیر از جمله نیروگاه‌های بادی و خورشیدی خود را به‌زودی وارد مدار تولید کند تا بتواند سبد برق تولیدی‌اش را در درجه اول متنوع‌تر کند و در وهله بعدی به سوی تولید انرژی پاک گام بردارد. حال با توجه به راه‌اندازی فروش برق بهصورت آنلاین برای مشترکین (اعم از صنعتی، تولیدی و خدماتی) نیروگاه‌های شستا به خصوص نیروگاه‌های تجدیدپذیری که وارد مدار خواهند شد، می‌توانند برق خود را با قیمت مناسب‌تری نسبت به نرخی که دولت از آن‌ها خریداری می‌کند، بفروشند. این موضوع از آنجا دارای اهمیت است که هلدینگ شستا برای افزایش درآمد سرمایه‌گذاری‌های مختلفی را در صنایع زیرمجموعه خود انجام داده و افزایش سودآوری نیروگاه‌های شستا نیز می‌تواند به درآمدزایی بیشتر سازمان تأمین‌اجتماعی کمک کند و موجباتی را فراهم آورد که این سازمان منابع پایدارتری برای ایفای تعهدات خود به بازنشستگان و مستمری‌بگیران در اختیار داشته باشد.

تعیین قیمت برق به‌صورت رقابتی

در ابتدا باید به این موضوع اشاره کرد که نیروگاه‌های تولیدی می‌توانند برق خود را به روش‌هایی شامل عرضه به بازار عمده‌فروشی برق کشور برای خرید آن توسط مدیریت شبکه، فروش برق به نرخ‌های تضمینی به مدیریت شبکه، عقد قراردادهای بلندمدت فروش با توانیر و استفاده از امکانات شبکه برق کشور برای فروش به مصرف‌کنندگان موردنظر (از طریق بورس انرژی یا عقد قراردادهای دوجانبه) ارائه کنند. حال بر مبنای روش چهارم که شامل عقد قراردادهای دوجانبه نیز می‌شود، خرده‌فروشی به‌صورت آنلاین انجام خواهد گرفت. این در حالی است که شرکت‌های خرده‌فروشی، برق را به‌صورت عمده از تولیدکنندگان دریافت و نسبت به فروش آن به مشترکان نهایی اقدام می‌کنند. در نتیجه به سبب تعدد عرضه‌کنندگان و عدم وجود نرخ‌های دستوری یا محدودیت‌های دولتی، محیطی رقابتی ایجاد می‌شود و به تبع آن نرخ‌ها واقعی شده و خدمات بهبود می‌یابد. در ساختار کنونی، شرکت‌های خرده‌فروش برخلاف شرکت‌های توزیع و برق منطقه‌ای، تنها فروشنده انرژی نبوده و خدمات دیگری از جمله ممیزی انرژی نیز به مشتریان خود ارائه می‌دهند. به بیان دیگر شرکت‌های خرده‌فروش برق وظیفه اتصال تولیدکننده و مصرف‌کننده نهایی را بر عهده داشته و با توجه به آگاهی از مشکلات و دغدغه‌های هر دو طرف، علاوه بر خرید و فروش برق، امکان فعالیت به عنوان مشاور طرفین را دارا هستند. بنابراین با توجه به تعیین قیمت به‌صورت رقابتی، درآمد نیروگاه‌ها افزایش می‌یابد و دست آن‌ها برای سرمایه‌گذاری‌های بیشتر باز می‌شود. در این بین با عرضه برق تولیدی توسط نیروگاه‌های هلدینگ سرمایه‌گذاری توسعه انرژی تأمین، سودآوری این هلدینگ زیرمجموعه شستا با رشد چشمگیری روبه‌رو خواهد شد. این موضوع موقعیت مناسبی برای شستا جهت سرمایه‌گذاری‌های بیشتر در صنعت برق و تأسیس نیروگاه‌های جدید به خصوص در حوزه تجدیدپذیرها فراهم می‌کند. این چرخه در نهایت باعث افزایش سودآوری شستا خواهد شد. بنابراین آزادسازی تدریجی قیمت برق در کشور برای مصرف‌کنندگان به خصوص آن‌هایی که الگوی مصرف را رعایت می‌کنند، از اهمیت بسزایی برخوردار است، اما طبعاً پرمصرف‌ها باید بهای اضافی خود را بپردازند.

اهداف و مزایای خرده‌فروشی برق

خرده‌فروشی برق برای نیروگاه‌های تولیدکننده مزایای متعددی دارد که در ادامه به آن‌ها اشاره خواهیم کرد. با فروش برق به‌صورت خرده، نیروگاه‌ها امکان تعامل مستقیم با مصرف‌کنندگان و توزیع‌کنندگان را دارند که می‌تواند منجر به افزایش فروش و درآمد آن‌ها شود.

از سوی دیگر دریافت درآمد از فروش مستقیم به مصرف‌کنندگان می‌تواند به نیروگاه‌ها کمک کند تا از تنوع منابع درآمدی برخوردار شوند و وابستگی به قیمت‌های تعیین شده توسط مراکز توزیع ملی را کاهش دهند. همچنین امکان تعامل مستقیم با مصرف‌کنندگان انعطاف بیشتری را در مدیریت تولید و توزیع انرژی برای نیروگاه‌ها فراهم می‌کند. برخی از نیروگاه‌های تولیدکننده برق ممکن است با دستیابی به بازارهای مستقل، بهبودهای فناوریکی را برای بهینه‌سازی تولید انرژی اجرا کنند و اگر بازار مصرف از انرژی تجدیدپذیر حمایت کند، نیروگاه‌ها ممکن است برای پاسخ به تقاضای بازار به سمت توسعه بیشتر منابع تجدیدپذیر بروند. به هر حال، تأثیرات خرده‌فروشی برق بر نیروگاه‌ها بستگی به شرایط بازار محلی، فناوری‌های مورد استفاده و سیاست‌های انرژی ملی دارد.

خرده‌فروشی برق برای تحقق اهدافی نظیر فراهم کردن انتخاب‌های متنوع برای مصرف‌کنندگان انجام می‌شود. شرکت‌های خرده‌فروش برق امکان انتخاب بین محصولات و طرح‌های مختلف برق را به مشتریان فراهم می‌کنند. این انتخاب‌ها ممکن است شامل قراردادهای ثابت یا متغیر، منابع انرژی تجدیدپذیر یا برنامه‌های حمایت از مصرف کارآمد انرژی باشد. همچنین این شرکت‌ها ابزارها و خدماتی ارائه می‌دهند که به مشتریان کمک می‌کند تا مصرف انرژی خود را مدیریت کرده و از انرژی به‌طور بهینه استفاده کنند. این اهداف می‌تواند در کاهش هزینه‌های انرژی برای مشتریان نهایی تأثیرگذار باشد. از سویی شرکت‌های خرده‌فروش برق مسئول ارائه خدمات پشتیبانی به مشتریان هستند. این شامل مواردی مانند پاسخگویی به سؤالات مشتریان، حل مشکلات فنی و ارائه اطلاعات مربوط به مصرف انرژی و قیمت‌ها می‌شود. هدف از خرده‌فروشی برق انتقال هزینه و تعیین قیمت است. به این معنا که شرکت‌های خرده‌فروش برق باید قیمت مناسبی به مشتریان پیشنهاد دهند و به عنوان واسطه‌ای بین تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان عمل کنند. این شامل تعیین قیمت‌های منصفانه و انتقال هزینه‌های مربوط به ایجاد و تأمین انرژی می‌شود. از طرفی شرکت‌های خرده‌فروش برق ممکن است در توسعه فناوری‌ها و نوآوری‌های جدید در زمینه انرژی شرکت کنند تا به مصرف‌کنندگان خدمات بهتر و بهای رقابتی‌تر ارائه دهند. به‌طور کلی، هدف از خرده‌فروشی برق ارتقای ارتباط میان تولیدکنندگان برق و مصرف‌کنندگان و فراهم کردن محیطی بهینه برای تبادل انرژی به‌صورت خرده‌فروشی میان این دو گروه است.

تبعات اقتصادی کاهش «ضریب پشتیبانی» برای سازمان تأمین‌اجتماعی

بهروز احمدی حدید
مدیر دفتر توسعه بازار برق شرکت مدیریت شبکه برق ایران

گزارش

پیری تدریجی جمعیت کشور در حال حاضر، چالشی ملی محسوب می‌شود که ایران بزرگ با آن دست به گریبان است. موضوعی استراتژیک که تبعات اقتصادی کلانی را هم در پی دارد.

افزایش قشر سالمند بار مالی سنگینی برای صندوق‌های بازنشستگی کشوری از جمله سازمان تأمین‌اجتماعی به بار می‌آورد. هم‌اکنون قشر مستمری‌بگیر این سازمان حدود شش نفر میلیون نفر هستند که پیش‌بینی می‌شود در دهه‌های آینده این رقم به حدود ۲۰ میلیون نفر برسد. این موضوع نشان می‌دهد که باید منابع عظیمی در اختیار سازمان تأمین‌اجتماعی باشد تا بتواند از عهده پرداخت مستمری این تعداد بازنشسته برآید. نکته‌ای که با عدم توازن در نمودار جمعیتی، به کاهش منابع و افزایش مصارف در صندوق‌های بازنشستگی منجر خواهد شد.

طی سالیان اخیر ضریب پشتیبانی سازمان تأمین‌اجتماعی یعنی «نسبت حق‌بیمه‌هایی که پرداخت شده در قیاس با مستمری واریز شده» با کاهش همراه بوده است. این موضوع دخل و خرج سازمان تأمین‌اجتماعی را با چالش مواجه کرده و می‌تواند تبعات اقتصادی قابل توجهی برای این صندوق داشته باشد. حال با توجه به مسئله پیری جمعیت قاعدتاً جمعیت فعال و جوانی که وارد بازار کار می‌شود کاهش می‌یابد که این مورد باز هم درآمدهای سازمان را با مشکل روبه‌رو خواهد کرد و در مقابل به جمعیت مستمری‌بگیر خواهد افزود. این اتفاق اثراتی را برای سازمان تأمین‌اجتماعی و سایر صندوق‌های بازنشستگی کشوری و لشکری به همراه خواهد داشت که در ادامه به آن‌ها خواهیم پرداخت.

افزایش تعداد مستمری‌بگیران

اولین اثری که کاهش ضریب پشتیبانی برای سازمان تأمین‌اجتماعی به همراه دارد، کاهش درآمد است. در همین رابطه مرتضی افقه، عضو هیأت علمی دانشکده اقتصاد دانشگاه چمران اهواز در گفت‌وگو با «آتیه‌نو» می‌گوید: «با توجه به تغییرات جمعیتی که سال‌های اخیر رخ داده، شاهد آن هستیم که تعداد جمعیت سالمند و به نوعی افرادی که در معرض دریافت مستمری قرار می‌گیرند، افزایش پیدا کرده و در مقابل تعداد افراد جوانی که وارد بازار کار می‌شوند و این قابلیت را دارند که حق‌بیمه پرداخت کنند، کم شده است. این موضوع طبیعتاً صندوق‌های بازنشستگی کشور از جمله تأمین‌اجتماعی را در فشار هزینه‌ای و درآمدی قرار می‌دهد.»

او افزود: «به‌طور قطع افراد مستمری‌بگیری که ۳۰ سال حق‌بیمه پرداخت کرده‌اند، انتظار دارند در ایام بازنشستگی مقرری خود را دریافت کنند. در حال حاضر این کار انجام می‌شود، اما با توجه به اینکه بر اساس پیش‌بینی‌ها در افق یکی دو دهه آینده، جمعیت بازنشسته کشور حدود دو برابر می‌شود، از الان باید برای آن زمان برنامه‌ریزی‌های گسترده‌ای صورت گیرد تا صندوق‌های بازنشستگی برای پرداخت مستمری به اعضای تحت پوشش خود دچار مشکل نشوند.»

این استاد دانشگاه با اشاره به اینکه یکی از راهکارهایی که در این زمینه می‌تواند از سوی تأمین‌اجتماعی دنبال شود، تحت پوشش قرار دادن مشاغل جدید و نوین است، گفت: «با توجه به اینکه فضای کسب‌وکار در کشورمان تغییر پیدا کرده، بسیاری از مشاغل می‌توانند تحت پوشش بیمه تأمین‌اجتماعی قرار بگیرند. از سوی دیگر این سازمان با توجه به منابعی که در اختیار دارد، می‌تواند سرمایه‌گذاری‌های مناسبی در حوزه‌های مختلف اقتصادی انجام دهد تا سودآوری خود را افزایش دهد.»

افقه ادامه داد: «باید مدیریت حرفه‌ای بر پرتفوی سرمایه‌گذاری صندوق‌های بازنشستگی در کشور حکمفرما باشد تا آن‌ها بتوانند از منابعی که به عنوان درآمد کسب می‌کنند حداکثر سودآوری را به دست بیاورند و از پس هزینه‌های خود برآیند. این در حالی است که در سال‌های آتی و با افزایش جمعیت قشر بازنشسته، این سرمایه‌گذاری‌ها باید کاملاً حرفه‌ای و به‌روز انجام شود، تا از منافع بازنشستگان و مستمری‌بگیران و همچنین افرادی که حق‌بیمه پرداخت می‌کنند، حفاظت شود.»

تغییر در روش سرمایه‌گذاری

از سوی دیگر، یکی از اثراتی که کاهش درآمد برای سازمان تأمین‌اجتماعی به دنبال دارد، افت سرمایه‌گذاری‌هایی است که این سازمان از طریق هلدینگ شستا در صنایع مختلف انجام می‌دهد. در همین راستا علی قنبری، عضو هیأت علمی گروه اقتصاد دانشگاه تربیت مدرس در گفت‌وگو با «آتیه‌نو» با اشاره به اینکه کاهش جمعیت جویای کار به‌طور طبیعی بر روی درآمد صندوق‌های بازنشستگی تأثیر دارد، گفت: «به نوعی یکی از منابع اصلی درآمدی این صندوق‌ها دریافت حق‌بیمه است، اما با توجه به تغییرات جمعیتی که طی این سال‌ها رخ داده، ورودی به بازار کار در قیاس با کسانی که بازنشسته شده و از بازار کار خارج می‌شوند، کمتر شده که نتیجه چنین وضعیتی افزایش فشار اقتصادی به صندوق‌های بازنشستگی از جمله تأمین‌اجتماعی است.»

این کارشناس مسائل اقتصادی ادامه داد: «در چنین شرایطی صندوق‌های بازنشستگی باید از درآمدهایی که کسب می‌کنند، در جهت سرمایه‌گذاری‌های مولد و کم‌ریسک استفاده کنند. البته این سرمایه‌گذاری‌ها در سطوح متفاوت کوتاه‌مدت و بلندمدت می‌تواند صورت گیرد، اما جهت‌گیری آن‌ها نیز باید به‌گونه‌ای باشد که از ریسک معقول و مناسبی برخوردار باشد تا سرمایه‌های اعضای تحت پوشش این صندوق‌ها به خطر نیفتد و بازدهی مورد نظر را داشته باشد.»

قنبری افزود: «این وضعیت کاهش درآمدهای صندوق‌های بازنشستگی به دولت نیز فشار وارد می‌کند، بنابراین باید برای یک دهه آینده در این زمینه برنامه‌ریزی‌های مدونی صورت گیرد، تا با افزایش جمعیت بازنشسته و سالمند کشور صندوق‌های بازنشستگی با مشکل روبه‌رو نشوند؛ چراکه این موضوع از اهمیت بسزایی برخوردار است و باید به آن توجه ویژه‌ای صورت گیرد.»

او ادامه داد: «کاهش درآمد به‌طور طبیعی به کاهش سرمایه‌گذاری‌ها منجر خواهد شد، البته باید در این بین یک مدیریت درست و اصولی صورت گیرد تا حجم سرمایه‌گذاری‌ها با کاهش شدید روبه‌رو نشود.»